

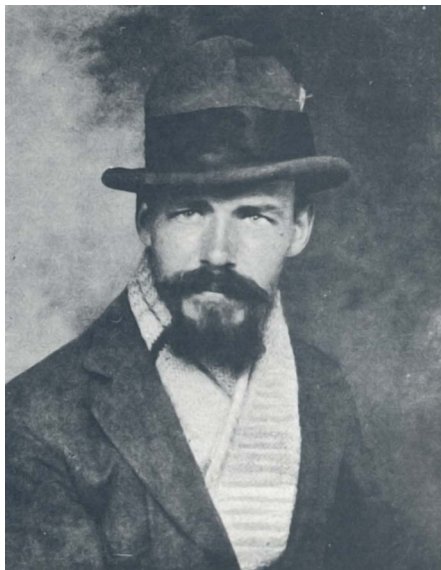
En maler og to forfattere

Knud Merrild – om D.H. Lawrence og Henry Miller

af John T. Lauridsen,
forskningschef, Det Kgl. Bibliotek

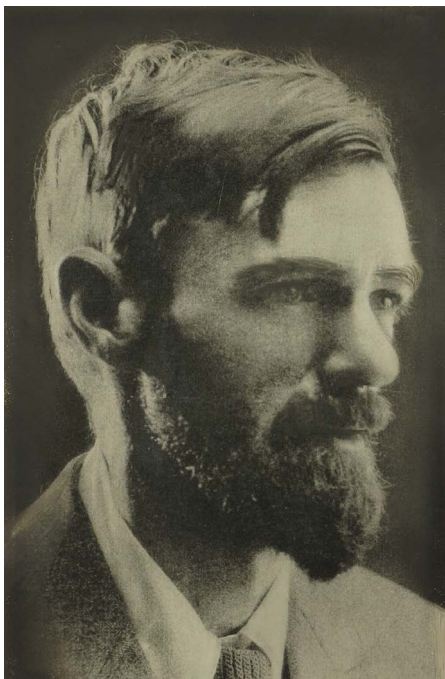
Danmark er ikke forvænt med kunstnere, som slår igennem internationalt, og det var snarere færre i første end sidste del af det 20. århundrede, hvor enkelte som bl.a. Asger Jorn fik et rigtigt gennembrud. En af de danske, som tidligt i sit liv drog ud for at hente inspiration i internationale kunstmiljøer og som blev så bidt af livet i USA, at det blev hans nye fædreland, er Knud Merrild. Der er næppe tvivl om, at han fra sin tidlige ungdom drømte om det store gennembrud og ville betale prisen for at leve et liv med kunsten – den kunst som for de fleste forbliver brødløs. Merrild nåede ikke selv det store gennembrud, men han er en af de få danske malere, som er rigt repræsenteret i amerikanske kunstsamlinger. Også herhjemme er han repræsenteret i flere samlinger, mest med den keramik som optog ham, da han endnu var i Danmark. Han skrev også nogle mindre ting, bl.a. rejseskildringer fra USA og lavede bogomslag til adskillige kendte forfatters værker. Der er ret stille om hans navn herhjemme i dag, så stille at han ikke nævnes blandt forrige århundredes betydende danske malere i de nyere standardværker om dansk kunst.

Merrild var født i 1894 og gennemførte en solid kunstneruddannelse og adskillige studieophold i udlandet, før han fra 1921 bosatte sig i USA. Med skiftende opholdssteder og gang i

Et sjældent billede af Knud Merrild med skæg, som han tillagde sig under opholdet i New Mexico 1922-23. Fra andenudgaven af A Poet and Two Painters, 1964.

kunstnerkredse kunne det ikke undgås, at han kom i berøring med nogle af det 20. århundredes store navne både inden for litteratur og malerkunst. Blandt disse var de ligeledes malende forfattere D.H. Lawrence og Henry Miller, som han mødte i to forskellige faser af både sit eget og deres liv: han traf Lawrence, mens han selv endnu kun var ved sin karrieres start, og han havde længe forfulgt sine egne mål, da Miller kom ind i hans univers. Herom handler det følgende.

D.H. Lawrence, begyndelsen af 1940'erne. Billedsamlingen, Det Kgl. Bibliotek.

“... this precious quality of disinterestedness”

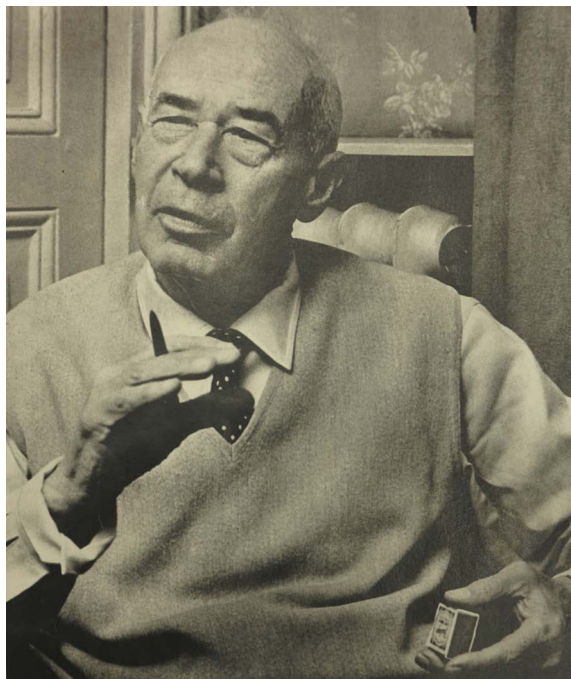
Hidtil har forbindelsen til Lawrence været bedst dokumenteret, og det af Merrild selv, for han udsendte i 1938 i London *A Poet and Two Painters. A Memoir of D.H. Lawrence* på ikke mindre end 367 sider, hvori han beretter om rejsefællen, maleren Kai G. Gøtsches og sit møde med Lawrence i vinteren 1922 i New Mexico. Merrild fortæller selv i forordet, at han flere gange var blevet opfordret til at skrive bogen af mennesker, som mente, at der skulle andre sider af Lawrences liv og karakter frem. Aldous Huxley skrev et kort forord til bogen, hvor han kom ind på, hvad der hidtil havde manglet, idet

han samtidig meget præcist karakteriserede Merrilds bog:

“It is a portrait of Lawrence – perhaps the most vivid, the most objective and, one might say, the most disinterested yet produced. Most of the accounts of Lawrence hitherto published have been by women. In their own way some of these accounts have been excellent; but with the exception, remarkably enough, of Frieda Lawrence’s, they have conspicuously failed to display this precious quality of disinterestedness” (s. XVII).

De to unge danskere var uimponerede over mødet med den store forfatter og hans kone. Som Merrild åbent erkender, så havde han ikke forud læst nogle af hans bøger, men kendte blot et par titler. Da han heller ikke førte dagbog og i øvrigt kun korresponderede med Lawrence via nogle få breve og postkort, er det klart, at en fremstilling skrevet knapt 16 år senere, hvori indgår en mængde direkte dialoger med Lawrence, må vække en vis skepsis med hensyn til autenticiteten. Merrild har været klar over dette problem og løste det på denne enkle måde: “To quote Lawrence is to quote his books” (s. XIII). Merrild har ganske enkelt gennemlæst Lawrences værker og indlagt citater derfra i de samtaler, som derefter henføres til New Mexico vinteren 1922. Det er en fremgangsmåde, som i afgørende grad svækker bogens selvstændige værdi for Lawrence-forskningen, og substantielt bliver der egentligt meget lidt tilbage af betydning, når bortses fra en række enkelthændelser såsom beskrivelsen af besøget af Lawrences forlægger, omsorgen for Lawrences hund, brikker til forståelsen af forholdet mellem Lawrence og Frieda, osv. Trods Merrilds udtalte respekt for Lawrence, er det også i dag

Henry Miller, 1964. Billedsamlingen, Det Kgl. Bibliotek.

dens "disinterestedness," som giver den størst værdi.

Af måske mest betydende værdi ved mødet mellem de to kunstnere er, at det resulterede i, at Merrild malede et portræt af Lawrence i "moderne stil," dvs. moderne for amerikanerne på det tidspunkt. Merrild dyrkede nemlig som en af de første i USA abstrakt maleri og deltog i mange udstillinger af kubistisk og surrealistisk kunst.

"Du vil nedlægge Dig stor Fortjeneste"
Merrild flyttede i 1927 permanent til Los Angeles og her traf han under Anden Verdenskrig sammen med en anden berømt forfatter, Henry Miller. Bekendtskabet kan dateres til senest august 1943 på grundlag af den samling breve fra Miller til Merrild, som er bevaret på Det

Kongelige Bibliotek. Forbindelsen blev vedligeholdt lige til Merrilds død i december 1954. Det sidste brev er fra Miller til Merrilds enke, Elsa, den 8. juli 1955, hvori han siger OK til, at hans breve overgår til Det Kongelige Bibliotek. Blot ville han gerne have, at dr. Lawrence Clark Powell fik besked derom, da han optrådte i rollen som Millers arkivist og indsamler af Milleriana.

At gå nærmere ind på indholdet af Millers breve tillader pladshensyn ikke. Formentligt befinder Merrilds breve sig i Millers arkiv, da Miller er kendt for at have gemt sin korrespondance, som han gjorde meget ud af. I stedet vil jeg citere hovedparten af et enkelt brev, som Merrild i efteråret 1945 sendte til sin gamle ven, den kendte københavnske forlægger Rasmus Naver, for at få ham til at udgive

Miller på dansk. Brevet viser Merrild i den typiske rolle, som en række af Millers venner gennem årene måtte optræde i, nemlig til fremme af Millers finansielle og litterære interesser. Interesserede henvises i øvrigt til at læse nærmere i Robert Ferguson: *Henry Miller. Et liv*, 1991, hvor forbindelsen til Merrild i øvrigt ikke er omtalt.

Knud Merrild til Rasmus Naver i København

Los Angeles 14. november 1945

Kære Naver!

“[...] Som du ved gennem min Bog om Lawrence, blev det mig forundt at kende en af vor Tids største Forfattere. En af dem der nu vækker mest Opmærksomhed og som kaldes Lawrence’s Arvtager. Og som af Englands førende Kritiker Herbert Read kaldes “America’s most extraordinary writer” er Henry Miller. Det er nu også blevet min Lod at kende ham, Henry Miller er ikke ubekendt i Danmark og der er sikkert mange Engelsk læsende Danske der kender hans Arbejder. Hans Bog *The Cosmological Eye* blev bl.a. anmeldt i *Politiken* af Jacob Paludan som skrev meget anerkendende om ham i Kroniken. Det var lige før Krigen. Siden er foruden mange Smaaskrifter udkommen *The Wisdom of The Hearth* og sidst *Sunday after The War* – Disse 3 Bøger – Romanstørrelse paa omk. 300 Sider – er ikke Romaner men en blanding af Essays, Kritic, Bibliography og om man maa sige – Episodiske Skildringer o.s.v. med enkelte surrealistiske Skildringer, der er ganske forbavsende i Ordflom og Billedskildringer. Miller er dog ikke surrealist

og skriver ogsaa – og oftest – realistisk. Herbert Read siger han overgaar mænd som Balzac, Dickens, Zola, Flaubert.

Miller blev verdensberømt paa sine saakaldte “Canser” Bøger der stemples som Tidens (og maaske alle Tiders) mest pornografiske Værker, selv om de ikke er skrevet i Pornografisk Aand. Men deres Frisprog hensætter Lawrence’s *Lady Chatterley’s Lover* til Barneværelset, (hvad Lawrence ogsaa selv skrev det for). Disse Bøger kan kun faas udenfor de Engelsktalende Lande hvor de er strengt forbudt. De blev først trykt i Paris og er forlængst udsolgt. Hans Udgiver døde og Miller selv måtte komme tilbage til U.S. ved Krigen Udbrud. Bøgerne optrykkes nu i Mexico og kan faas under Haanden til 10-12 Dollars p. Stk. Den Parisiske Udgave gaar paa Auktioner op til 75-85 Dol. pr. Stk. – Men det var nu ikke dette, jeg vilde skrive om. – De 3 sidstudkomne Bøger (allerede nævnt) er vægtige værker og synes jeg, burde udkomme paa Dansk. – Hvis man ikke mener det har lige stor Interesse kunde man jo tage hvad man anser for bedst egnet fra hver bog og trykke det i een, og give den en ny Titel. – *Du vilde nedlægge dig stor Fortjeneste* (aandelig!!) – og hvem ved ogsaa materiel – ved at faa Miller udgivet paa dansk. Enten at Du selv gør det, – maaske ved Hjælp af et el. andet Fond (Carlsberg?) eller interesserer et andet Forlag deri. – Tal med Paludan derom – han vil maaske oversætte ham. Jeg tror han kender hans Arbejder temmelig godt.

Dersom Du ikke selv, eller kan faa et større Forlag til at udgive en større Bog, saa har Miller et utal af mindre Ting som Du meget let kan paatage Dig:

Hans *The World of Sex* var den første han skrev da han kom tilbage til U.S. fra

“Disgusting!” – Den engelske tegner George Sprod spidde bedsteborgerens lystfyldte forargelse over Lady Chatterley’s Lover. Tegning bragte i Aktuelt, 1960.

Paris. Det er en De Luxe Udgave paa 88 Sider og kun trykt i 200 Exempl. – hvoraf jeg har et, men den maa trykkes privat da den er i stærkt Frisprog. – Men der er mange andre Smaaating. *Murder The Murderer* 70 Sider *The Plight of the Creative Artist in U.S.A.* 38 Sider *What are you going to do about Alf* 12 Sider eller 24 halv Sider – etc.

Som næsten alle skabende Kunstnere sidder Henry Miller haardt i det og særlig nu da han giftede sig igen (for 4de Gang?) sidste Aar og nu venter en Babi. – Han er 54 Aar gl. og hans nye Kone (polsk) og 21 Aar ung.

Jeg har fortalt Henry (vi er paa Fornavn) at Du er den største Forkæmper i Danmark for literær Geni. At Du gjorde Underværker for ung Dansk Poesi. Og jeg tror gerne Du vil gøre noget for en international Berømthed som har Røven ud af Bukserne, som skriver enestaende og som er en af mine bedste Venner. – Jeg har fortalt ham at de Par Kroner han kan faa ud af Danmark ikke vil Hjælpe meget; men det er ogsaa lige saa meget om at faa det første trykt. Du kan ogsaa tale med Bendix om ham, han har flere af hans

Bøger og er meget begejstret for hans Arbejder. – Det var forresten Bendix, der gjorde mig opmærksom på hans Bøger. – Tilfældet gjorde at vi senere mødtes og blev gode Venner.

Lad mig høre naar Du har talt med de forskellige, hvad Chansen er for at faa Miller udgivet i Danmark stort el. Smaat. – Andre Forlag eller Dit eget – Helst dit eget om muligt.

Dette Brev lægger jeg i et Magasin, *Circle*, som har en Artikel af Henry Miller der omhandler mine nyeste Arbejder som jeg kalder FLUX. En slags ny Kunstform om man saa maa sige. Jeg skriver selv en kort Afhandling i samme Blad, hvor Du ogsaa vil finde reproductioner af mine Billeder. Portrættet af mig blev taget af Man Ray (Parisiske Kunstneres Hof-fotograf) ved en Television Udsendelse, hvor Han, som ogsaa er Maler, og jeg blev interviewede og foreviste vore Billeder over Æteren.

[...]

Jeg er nu repræsenteret paa fem Amerikanske Museer med 9 Arbejder. 3 af dem jeg udstillede hjemme er købt af *Museum of Modern Art* i New York.[...]

Søren Kierkegaard er ved at blive populær i am. intellektuelle Kredse. – Henry Miller (Of all men) har bl.a. anmeldt Kierkegaard i et af de førende literære Tidsskrifter (*Nation – New Republic*).”

Knud Merrild

Det lykkedes ikke med denne henvendelse at få Henry Miller udgivet i Danmark. Men Merrild havde gjort sit. Der skulle gå endnu tre år før Hasselbalchs Forlag kunne udsende en uforkortet udgave af *Det kosmologiske Øje* på dansk. Oversætter var Jens Kruuse. Merrild havde vist arbejdet videre for sagen, synes det at fremgå af Millers breve til Merrild. Det var også en af de titler, han havde foreslået Naver til udgivelse.

I hvert fald banede *Det kosmologiske Øje* vejen for Miller på det danske bogmarked. Fra 1950'erne er Miller-udgivelserne i Danmark fulgt slag i slag, og vi har med garanti ikke set den sidste. Måske kommer turen også til Millers breve til Merrild, og Merrilds breve til Miller, fra forfatter til maler og maler til forfatter. Fra to mænd på hver sin side af det store internationale gennembrud.

Den danske førsteudgave af Henry Millers Det kosmologiske øje er fra 1948.

Noter

Knud Merrild er biograferet bl.a. i *Weilbachs Kunstnerleksikon* 2. udg. og af Poul Uttenreiter i *Salmonsens Leksikon-Tidsskrift* 15, 1955, s. 290-91. Merrilds brev til Rasmus Naver er i

Håndskriftsamlingen, NKS 2810 2°, og Millers breve til Merrild i NKS 5160 4°. Henry Millers tekst om Merrild i *Circle* no. 6, 1945 blev genudgivet i New York i 1979.